

PUTUJU I VIŠE SE NE VRAĆAJU

(Umjetnost Ivana Lackovića-Croate*)

Jean-Pierre Bouvet

Osobe ozbiljne i kao bogobojazne prolaze snijegom pokrivenom zemljom. Najčešće nam okreću leđa i udaljuju se prema obzorju koje je sam simbol traženja Ivana Lackovića. Ta ljudska bića u svojem lutanju bez kraja isto su toliko Sveta tri kralja i svjedoče o žedi za *apsolutnim* i o osamljenosti slikarevoj. Svi, pojedinačno, u malim skupinama ili čak u povorkama upućuju se na način gotovo ritualan prema nečemu nerazgovjetnom ali istinski nazočnom. Kakav ih otajstven poziv vuče prema tim slijepim selima, zatvorenim u sebi poput vještijih kola!

Pognute od napora duga hoda, tri osobe: otac koji nosi bačvicu, mati kolač i sin plod, kreću prema selu zaručnice. Dvije žene nose preko velike bijele ravni neizbježnu svjetiljku, zaštićujući plamen bdjenja.

Zašto uvijek ti prostori što nas salijetaju, to sporo disanje, i zašto te povorke, ti hodači i ta vraćanja s polja iz doba kad se zemlja ne obrađuje? Nema tako često zaručnica po koje valja ići, sprovoda iza kojih valja ići, pa ipak su osobe Ivana Lackovića uvijek na putu.

Lacković, samotnik, putnik-hodočasnik, poziva se na ljudsku nazočnost. Na njegovim slikama ima bunara za ljude, mnogo gnijezda također, mračnih ptica, tih vjernih čuvara snijega i samoće. Slikar je sam. Njegova su djela sada napustila svijet anegdota (koji su slikari iz Hlebina podigli na razinu velikog slikarstva) i odvođe nas prema vječitoj zimi, koja je povlašćeno godišnje doba za susrete, za dodire s nevidljivim.

Zima je dokaz da je smrt bremenitost, potreban prolaz kroz tišinu, duboka svijest o srži stvari. Ima u tim slikama mnogo drveta, ali sezonski nedostatak lišća na njima brani pogledu da zaboravi na obzorje i na poziv. Taj izbor ravnice i zime (izbor hotimičan ili ne) kao »predmeta« koji se najčešće razmatraju dopušta Lackoviću da dađe maha prirodnoj otmjenosti svojega jezika i čistići svojega postupka. Njegovo slikarstvo jest slikarstvo čovjeka ispravna i jasna pogleda. Bez bolećivosti, bez folklor, on oživljava svijet izvan vremena (jer je od svih vremena) i čini gledaoca dionikom svojega bitnog pitanja.

U slikarskom jeziku Ivana Lackovića sastavni su elementi upotrijebljeni sami za se, u stvarnim nizovima, i imaju u sebi nešto od općega ritma koji se rasprostire slikanom površinom. Oni zadržavaju dakle svu svoju znakovnu vrijednost, i njihovo ponavljanje mnogo doprinosi izradi djela i njegovu osebnom podneblju. Drveće, grmlje, cvijeće i katkada osobe ponavljaju se i pojavljuju na pozadini, prema hijerarhijskom redu koji više nije red klasične perspektive (što se traži za komponiranje cjeline slike), već naprotiv red nakane i volje izraza. Ovdje se ponovno nalazi koegzistencija dvaju perspektivnih registara, kojom su se veoma često služili oni što su ih nazivali primitivcima (u slikama poput Ucellova »Lova«). Prostor dočarava niz obojenih sivila. Detalji su pak smješteni u jednom drugom planu; oni su učinjeni različitim time kako su skrojeni (ne uvijek, uostalom), ritmom kojim se ponavljaju, a ne svjetlošću koja je podvrgnuta sustavu vrijednosti. Na toj slici, kao u tzv. *realizmu primitivaca*, pribivamo izradbi stvarnosti koja nije stvarnost zapažanja, već upravo stvarnost stvaranja.

Kvalitet rada što je posljedak toga postupka zavisi sasvim od onoga što je specifično u Lackovićevu slikarstvu: od grafizma. Finoća potke, njezina drago-

* Ovaj je osvrt napisao Jean-Pierre Bouvet, kustos muzeja u Lavalu u Francuskoj, u povodu samostalne izložbe Ivana Lackovića-Croate u Muzeju Henryja Rousseaua u Lavalu: srpanj-kolovoz-rujan 1972. g. — Članak je prevela i priredila A. B.

cjenost bez sladunjavosti i suhoće, zacijelo je ono čime smo najviše zapanjeni u njegovoj umjetnosti. Crtež, bio dio slike ili svoj vlastiti izraz, njegov je najizvorniji prinos. Ivan Lacković baca na ono što želi slikati pogled pun poštovanja i udivljenja, katkada gotovo plašljiv. To je manje pristup jednog naivca nego onaj gotovo vjernički pristup koji je starinskoga slikara smještao u svijet što ga je okruživao. Ustrojstvo što ga nameće svojem djelu nije dakle samo osjetilno; to nije jednostavna reakcija umjetnika pred prirodom koja je rasipna radostima i patnjama. Njegova je volja upravo ona, puna poštovanja, volja primitivnog slikara, za kojega djelo bijaše utvrđivanje činjenica jedne vizije, gdje je svaki element na svojem mjestu u funkciji općega smisla, gdje je svaki dio stvarnosti oruđe jezika.

Pa ipak Ivan Lacković nije anakroničan primitivac! On jednostavno očituje vječnost slikarskoga stanja koje ne duguje ništa impresionizmu ni lažnom realizmu. Figurativna namisao ovdje je podvrgnuta koherentnu (iako diferentnu) sustavu, koji isključuje žurbu i slučajnosti vanjskog pristupa stvarnome. Debele namaze boje, preinake, pretvaranje ne dopušta tehnika slikanja na staklu. Ti okovi primoravaju slikara da daje strogo i nedvosmisleno očitovanje svoje zamjedbe o stvarima, oslobođeno izvanslikarskih emocija i sretnih slučajnosti.

Slikarstvo naivno ili ne — to pitanje nema važnosti (ne više no što ima za Rimberta, za Kwiatkovskoga i za nekoliko drugih). Lacković je svjedok svijeta pradavnoga i koji se sjeća svega. Nije riječ o zlatnom dobu ni o nostalgiji, već o ganutoj svijesti nazočnosti, o onoj svijesti koja je povlastica i čin čovjeka, ponizna i tiha svećenika svega onoga po čemu smo dionici u dubokom životu stvari.

Priznat u Francuskoj možda još više no u Hrvatskoj, odnosno u Jugoslaviji, Lacković je originalan, oslobođen je zavodljivih utjecaja, afirmirao se kao jedan od najnepobitnijih i ujedno najfinijih stvaralaca suvremene hrvatske i jugoslavenske umjetnosti. Njegove slike koje su bile 1969. prikazane u Muzeju u Lavalu, za vrijeme izložbe *Veliki jugoslavenski naivni slikari*, podale su istinsku dimenziju njegovu radu; posjetioci su je izvrsno osjetili. Preostaje mu sada da osvoji mjesto koje zaslužuje. Što se njega tiče, on ostaje uspravan pred velikom ravnicom. Po snijegu gotovo metafizičke zime njegove upitne povorke i njegovi bratski hodočasnici bit će uvijek u pokretu.

Samoća Ivana Lackovića zove se solidarnost. Njegova poruka jest suosjećanje sa stvarima, zajedništvo s onim što je u njima najviše istinito. U zimi ravnice koju priznajemo i kojoj se protivimo nalazi se, dolazeći s one strane vjekova, bitan prijedlog, zov zbog kojega vrijedi proživjeti sve osamljenosti.